

נסח דת

מאוצרות
רבנו הרמב"ן

פרשת תצוה תשפ"ב (שנה ה' גליון 130)

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך פתית למאור להעלות נר תמיד. [כו, כ]

כי אתה בעצמך תקראם ותבשרם במעלה הזאת, ועשית להם בגדי קדש (לעיל כח א) בצווי לחכמים העושים במלאכה, כדרך כל מלאכת התבנית. וכן **ואתה תדבר אל כל חכמי לב** (שם א) שידבר עמהם הוא עצמו, כי הוא יכיר את חכמתם וידע המלאכה הראויה להמסר לכל אחד מהם.

"להעלות נר תמיד" שיהא נר מערבי דולק תדיר, שממנו מדליקין את המנורה בין הערבים. ובתורת כהנים (שם כד א) נמי כך אמרו, 'להעלות נר תמיד' שיהא נר מערבי תדיר. וקתני התם, מצאו שכבה מדשנו ומדליקו ממצוה העולה, דאפילו ביום נמי מדליק נר מערבי לפי שהוא תמיד לעולם. ועל הכלל 'לפני ה' תמיד', בנר מערבי שהוא דולק תמיד ביום ובלילה.

ובכלי יקר התקשה בכמה קושיות: מדוע נאמר לשון **ואתה תצוה**, ומדוע נאמר להעלות נר תמיד ולא נרות, ועוד שדלקו רק מבוקר ועד ערב ולמה נאמר לשון תמיד? ויישב כל קושיותיו ע"פ מה שכתב הרמב"ן להעלות נר תמיד. עיי"ש.

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר

ואיתמר בני אהרן. [כח א]

וטעם נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן - שלא יחשב כי בהמשח האב לכהנו יהיו הבנים האלה כהונים, אבל להם בעצמם יכהן. והנה יצא פינחס ושאר הנולדים, שלא נתכהנו רק אלה הארבעה הנמשחים עמו ומולדתם אשר יולידו אחרי כן.

[בשאלת רבנו הרמב"ן מדוע מפרט הכתוב שמות בני אהרן תירץ האבן עזרא "אולי בנים אחרים היו לו חוץ מאלה"]

ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת. [כח, ב]

שיהיה נכבד ומפואר במלבושים נכבדים ומפוארים, כמו שאמר הכתוב (ישעיהו סא י) כחתן יכהן פאר, כי אלה הבגדים לבושי מלכות הם, כדמותם ילבושו המלכים בזמן התורה, כמו שמצינו בכתנת ועשה לו כתנת פסים (בראשית לו ג), שפירושו מרוקמת בדמות פסים, והיא כתנת תשבץ כדפרשתי, והלבישו כבן מלכי קדם, וכן הדרך במעיל, וכתוב (שמואל ב יג, יח) ועליה כתנת פסים כי כן תלבשנה בנות המלך הבתולות מעילים, ופירושו כי עליה כתנת פסים נראית ומגלית, כי המנהג ללבוש בנות המלך הבתולות מעילים שתתעלפנה בהם, ונמצא שכתנת הפסים עליה מלבוש עליון, לכן אמר וכתנת הפסים אשר עליה קרעה (שם שם ט) והמצנפת ידועה גם היום למלכים ולשרים הגדולים ולכן אמר הכתוב בנפול המלכות הסר המצנפת והרם העטרה (יחזקאל כא לא). והאפוד והחשן לבוש מלכות, כענין שכתוב (דניאל ה טז) והמניא די דהבא על צוארך. והציץ נזר המלכים הוא, וכתוב (תהלים קלב יח) יציץ נזרו. והם זהב וארגמן ותכלת וכתוב (שם מה יד) כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה.

ואמר בקרבנות יעלו על רצון מזבחי ובית תפארת אפאר (ישעיהו סז) והנה המזבח רצונו, והכבוד בית תפארתו, והיו הבגדים צריכין עשייה לשמן, ויתכן שיהיו צריכין כוונה, ולכן אמר ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה, שיבינו מה שיעשו וכבר אמרו (יומא טט) דמות דיוקנו מנצח לפני בבית מלחמתי.

והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת השש. [כח, ה]

הנה כל הצואות עד כאן היו במשה עצמו: ועשית, תעשה, ועתה צוה שידבר אל כל חכמי לב שיעשו הבגדים (כח א), ולכן אמר: והם יקחו את הזהב, שיקבלו הנדבה מן הצבור ויעשו בה את הבגדים. והטעם לאמר, שלא ישקול להם הנדבה ולא ימנה, כי נאמנים הם, כענין שנאמר: ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים (מלכים ב יב כד).

וכאשר נאמר בבגדים הוא הדין לכל מלאכת המשכן, כי ביום הראשון בלבד כתוב: ויקחו מלפני משה (לו ג), וגם הוא שלא בחשבון לקחו הכל מלפניו, ובשאר הימים הביאו אליהם, ולכך כתיב: ויאמרו אל משה לאמר מרבים העם להביא (לו ה), כי להם היו מביאים, לא שיתנו למשה והוא ישקול על ידם, אבל הם לאחר שגבו הכל, מנו ושקלו, ואמרו למשה כדכתיב: ויהי זהב התנופה וגו' (לח כד).

[ופירש רבנו הרמב"ן להלן (לו ג) באופן שנראה אחר מעט מאשר בביאורו כאן. והעמק דבר (לח כב) חולק על הרמב"ן כאן, וסובר שהאומנים לקחו מיד בצלאל ואהליאב בחשבון מצומצם כמה נצרך לכל דבר]

חבורת רמב"ן בליל שבת קודש 22:00 - 21:00 בבהמ"ד 'משכן יחזקאל' חברון 25

להערות הארות והצטרפות: V0527174410@GMAIL.COM

מיועד לעורר את לב הלומדים ואינו תחליף למקור חיבורו של רבנו הרמב"ן

וְנִתְּתָ אֶל חֲשׁוֹן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאוּרִים וְאֶת הַתְּמִיּוֹם וְהָיוּ עַל לֵב אֶהְרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי ה' וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לְבוֹ לִפְנֵי ה' תְּמִיד . [כח,ל]

סבר רבי אברהם להתחכם בענין האורים והתומים, ואמר (בפסוק ו) כי הם מעשה אומן כסף וזהב, והאריך בענינם כי חשב שהם על הצורות שיעשו בעלי הכוכבים לדעת מחשבת השואל. ולא אמר כלום. אבל הם כדברי רש"י, כתב שם המפורש נתון בין כפלי החשן, ולכך הוצרך להיות כפול. והראיה, כי לא נזכרו אורים ותומים כלל במעשה האומנים, ולא הזכירם להם בצואה ולא במעשה כלל. ופרט בבגדים ויעש את האפוד (להלן ט ב), ויעש את החשן (שם ט), ולא אמר ויעש האורים והתומים, ואלו היו מעשה חרש חכם היה מאריך בהם יותר מן הכל, ואם אולי ירצה לקצר בהם לעמקם היה אומר ועשית אורים ותומים כאשר הראה אותך בהר זהב טהור תעשה אותם או כסף מזוקק:

כי לא היו מעשה אומן ולא היה לאומנים ולא לקהל ישראל בהם מעשה ולא נדבה כלל, אבל הם סוד מסור למשה מפי הגבורה, והוא כתבם בקדושה, או היו מעשה שמים, ולכך יזכירם סתם ובידיעה, כמו וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים (בראשית ג כד) והנה משה לקח כתב האורים והתומים והניחם שם בחשן המשפט אחרי שהלביש את אהרן האפוד והחשן,

והענין הוא, כי היו שמות קדושים, מכחם יאירו האותיות מאבני החשן אל עיני הכהן השואל במשפטם. והמשל, כי כאשר שאלו מי יעלה לנו אל הכנעני בתחלה להלחם (שופטים א א). היה הכהן מכוין בשמות שהם האורים, והאירו לעיניו אותיות יהודה, ויו"ד מלוי, ועי"ן משמעון, ולמ"ד מלוי, וה"א מאברהם הכתוב שם על דעת רבותינו (יומא ע:). או שהאירה פעם אחרת לנגד עיניו ה"א מיהודה. והנה כאשר האותיות מאירות אל עיני הכהן עדין לא ידע סדורן, כי מן האותיות אשר סדרו מהן יהודה יעלה היה אפשר להעשות מהם "הוי הד עליה", או "הי על יהודה", ותיבות אחרות רבות מאד, אבל היו שם שמות הקדש אחרים נקראים "תומים", מכחם יהיה לב הכהן תמים בידיעת ענין האותיות שהאירו לעיניו. כי כאשר כיון בשמות האורים והאירו, חוזר מיד ומכוון בשמות התומים. ועודם האותיות מאירות לעיניו, ויבא בלבו שחבורם יהודה יעלה. וזאת מדרגה ממדרגת רוח הקדש, היא למטה מן הנבואה, ולמעלה מבת קול שמשתמשים בה בבית שני לאחר שפסקה הנבואה ופסקו אורים ותומים כמו שהזכירו רבותינו (שם כא ב).

ואפשר שאחרי שנתן משה בחשן השמות הקדושים של האורים והתומים היו נודעים במסורת ממנו לגדולי חכמי ישראל שמסרם להם עם סתרי תורה, ולפיכך היה ביד דוד אפוד (ש"א כג ו), והיה כדמות אפוד משה, ובו חשן כדמות חשן הקדש, אבל נראה שהיו בד, כאשר נאמר בשמואל (שם ב יח) נער חגור אפוד בד, ואמר בנוב עיר הכהנים (שם כב יח) שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד, וילבישו אותו את הכהן שהוא מבני הנביאים ושואלים בו ונענין לפעמים, כאשר חשב בזה רבי אברהם. ומה שאמר שאלו ראה תשובת רבינו האי לא אמר ככה, כבר ראינוה וחשבנוה, וידענו כי רבי אברהם לא נתכון אליה.

וְהָיָה עַל אֶהְרֹן לְשָׂרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי ה' וּבִצְאָתוֹ וְלֹא יָמוּת . [כח לה]

ומה שאמר למעלה: ונשמע קולו בבואו אל הקדש ולא ימות (כח לה), הוא על דעתי ביאור למצות הפעמונים, כי מפני שאין בהם צורך בלבישה, ואין דרך הנכבדים לעשות להם כן, לכך אמר כי צוה בהם בעבור שישמע קולו בבואו בקדש, ויכנס לפני אדניו כאלו ברשות, כי הבא בהיכל מלך פתאום חייב מיתה בטכסיסי המלכות, כענין אחשורוש (אסתר ד יא).

וירמוז למה שאמרו במסכת יומא ירושלמי (א ה): וכל אדם לא יהיה באהל מועד (ויקרא טז יז) - אפילו אותו שכתוב בהן: ודמות פניהם פני אדם (יחזקאל א י) לא יהיה באהל מועד, על כן צוה להשמיע קולו כמי שיקרא: הוציאו כל איש מעלי, ויבא לעבוד את המלך בייחוד. וכן בצאתו, לצאת ברשות, ושיועד הדבר כדי שיוכלו משרתי המלך לשוב לפניו, ובפירקי היכלות יודע זה הענין. והנה הטעם שלא יפגעו בו מלאכי אלקים. והזהיר זה בכהן גדול למעלתו, וזה טעם: לפני ה' - כי הוא העובד לפניו שתשרה שכנתו בעבודתו לפניו כי מלאך השם צבאות הוא (מלאכי ב ז), כי ההדיוטים יכנסו בהיכל להקטיר ולהיטיב.

וראייתי במדרש ואלה שמות רבה (נח ט) באבני החשן מה טעם, שיהא הקב"ה מסתכל בהן בבגדי הכהן בכניסתו ביום הכפורים ונזכר לזכות השבטים. רבי יהושע בשם רבי לוי: משל לבן מלכים שהיה פדגוג נכנס אצלו מלמד על בנו סגוריא, והיה מתירא מן העומדים עליו שמא יפגעו בו, מה עשה הלבישו פורפירא שלו שיהו רואין אותו ומתייראין ממנו, כך אהרן היה נכנס בכל עת לבית קדשי הקדשים, ואלולי זכיות הרבה שהיו נכנסות עמו ומסייעות אותו לא היה יכול להכנס למה שהיו מלאכי השרת שם, מה עשה הקב"ה נתן לו מדמות לבושי הקדש, שנאמר: וילבש צדקה כשריון (ישעיהו נט יז). עד כאן אגדה זו. ואף על פי שלא היה נכנס לפניו בפנים בבגדים אלו, אף באהל מועד הוצרך לכך ביום הכפורים, שהרי כתוב: וכל אדם לא יהיה באהל מועד (ויקרא טז יז).